

ELFDE HOOFDSTUK.

Het is avond. De avond van den dag, waarop zoo hevig gevochten is op het erf van Tammisto. De broeders hebben hun wonden zoo goed mogelijk verzorgd. Nu zitten ze in het woonvertrek, met in hun harten de eeuwige duisternis, de oogen vol wanhoop op den grond gericht. Zij denken aan wat gebeurd is, zij weten, welke straf hen wacht, en zijn zich hun ongelukkigen toestand ten volle bewust. Een onheilspellend zwijgen heerscht tusschen hen. Ten laatste begint Simeon te spreken:

„Broeders, broeders! Luister. Wat moeten wij doen om te ontkomen aan de klauwen der wet.”

„Er is geen uitweg voor ons,” steunt Aapo, „er is geen uitweg voor ons onder de zon.”

„We zitten vast, muurvast; het is met ons gedaan, voor ons is er geen hoop meer en geen geluk!”

„De duivel zal ons komen halen, zonder pardon. Laten we daarom met gesloten oogen aanvaarden, wat we verdiend hebben. Wij hebben den dienaar der wet midden in zijn werk gestoord, en dat is een ernstig vergrijp. Misschien hebben wij anderen voor het leven ongelukkig geslagen. Dat is nog ernstiger. Ja, misschien hebben we iemand het levenslicht uitgeblazen, en dan is het met ons gedaan. Eeuwig zullen wij het zorgelooze brood van de kroon moeten eten,” meende Timo.

„Ach, wij armen, wij armen!”

„Wij, arme jongens van Jukola, alle zeven. Wat zullen we doen?”

„Ik weet wat ik doe,” kwam Lauri.

„Ik ook. We snijden ons allen de keel af,” gromde Juhani.

„Nee, voor den duivel,” viel Timo uit, „dat nooit!”

„Mijn mes, mijn blanke mes. Bloed zal er vloeien, bloed, bij stroomen.”

„Juhani,” suste Aapo.

„Laat het bloed van zeven mannen samenvloeien tot een poel, en laten wij ons in die roode zee verdrinken, zooals

eertijds het volk uit het Oude Testament! Waar is het mes met het houten heft, het mes, dat ons vrede doet hebben met alle dingen, met alle dingen!"

„Wees verstandig!"

„Ga weg, Aapo, ga weg; en weg met dit vervloekte leven! Mijn mes!"

„We moeten hem tegenhouden," kwam Simeon verschrikt.

„Kom hier, broeders!"

„Ga weg!"

„Hou je nu kalm," vermaande Tuomas.

„Laat me los, Tuomas, broeder."

„Je blijft rustig zitten, versta je."

„Rustig, rustig, nu alles verloren is? Heb jij lust, je veertig stokslagen te laten geven?"

„Nee."

„Wat ben je dan van plan te doen?"

„Ik hang me op. Maar pas als het zoover is."

„Laten we het nu dadelijk doen, laten we nu dadelijk doen wat noodig is."

„Laten we ons nog eens bedenken."

„Och, Tuomas, alles is vergeefs."

„Misschien nog niet."

„De armbandjes van den Staat liggen op ons te wachten!"

„Weg van Finlands grond naar Ingermannland om koeien te hoeden." ¹⁾

„Of poortwachter worden in Petersburg," stelde Timo voor.

„Een slechte raad."

„Naar zee," kwam Eero, „naar zee, gelijk onze oom in vroeger jaren gedaan heeft. Wanneer wij eenmaal de Finsche kust uit het oog verloren hebben, dan hoeven we niet langer de armen van de wet te vreezen, en dan nemen we dienst bij de Engelschen. Die betalen goed."

„Hm, dat is een raad, die het overdenken waard is."

„Misschien; maar laat ons niet vergeten dat we waarschijnlijk al lang voor we de Finsche kust bereikt hebben,

¹⁾ Werd daar als minderwaardige arbeid beschouwd.

de verlovingsringen van de kroon om onze polsen hebben," meende Tuomas.

„Ja, en zelfs al komen we heelhuids Finland uit, dan nog weten we niet wanneer we Engeland zullen bereiken. Het is miljoenen mijlen ver, duizend miljoen mijlen. Ja.”

„Mannen, luister," sprak Aapo. „Laten we een verbond sluiten met den wolf zelf, dan behoeven we zijn tanden niet langer te vreezen. Laat ons in krijgsdienst gaan en voor eenige jaren teekenen. Ach, het middel is erg, maar misschien ontkomen we op die wijze aan onze straf. Ja, laten we ons op weg begeven naar het grootte, beroemde Heinola bataljon, dat 's zomers op de heide van Parola exerceert. Me dunkt, dat is een raad, die ook het overdenken wel waard is; en vergeet niet dat de kroon aan de zijde van haar eigen jongens staat.”

„Ik geloof bijna, dat je het gevonden hebt, Aapo," kwam Juhani. „De kazerne heeft al eerder menigen wilden vogel van den strik gered, bijvoorbeeld den knecht van Karila, dien kwajongen, die het zich een keer in het hoofd haalde, den boer op z'n gezicht te slaan. Het zou leelijk met hem zijn afgeloopen, als die slimmerd niet net bijtijds 's konings wapenrok had aangetrokken en toen was hij gered. Laten we dat doen, mannen! Op naar de kazerne! In den oorlog stierf de broer van grootvader, in den Kyrö-krijg, waar een stok van vijf vaam kon drijven in het bloed. In dien oorlog viel ook onze eigen oom, bij de kust van Österbotten. Zoo is het velen vergaan, zoowel van onze eigen familie als van de families der bureu, en zoo kunnen ook wij komen te vallen als vrome helden. Beter te sterven, beter in den hemel te zijn dan onder de mensch-wolven hier op aarde. Ach, ik moet schreien! Ja, daar is het beter dan hier. Ach ja. Veel, veel beter!”

„Broeder, je maakt ons allen aan het schreien, je doet ons allen in tranen uitbarsten," klaagde Tuomas.

„Heere, zie op ons neer en laat de zon Uwer genade over ons schijnen," bad Simeon.

Aldus eindigde dit gesprek ermee, dat de broeders allen heete tranen schreiden; niet één oog bleef droog. De avond viel, het werd nacht, en de slaap deed hen voor een tijd hun verdriet vergeten. Den volgenden dag beraadslaag-

den ze verder. Alle plannen werden zorgvuldig overwogen, en ondertusschen keken ze scherp uit om niet door de overheid te worden overvallen. Hoewel de kazerne hun allesbehalve aanlokte, leek dit hun toch het beste toevluchts-oord. Daarom namen ze het besluit, gezamenlijk naar Heinola te trekken en voor zes jaar dienst te nemen. Den dag daarop vertrokken ze met bezwaard hart, den knapzak op den rug, zonder te bedenken, dat voor deze onderneming een preste-attest noodig was en een pas. Maar eerst gingen ze naar Jukola, om met den leerlooier een overeenkomst te sluiten, waarbij hij voor hun vee zou zorgen en een oogje in het zeil zou houden betreffende hun huis op den Impivaara. Toen ze op den weg naar Viertola liepen, kwamen ze een rijtuig met den commissaris tegen; hij was vergezeld van den schout. De broeders schrikten hevig, ze meenden dat die twee om hen kwamen. Reeds stonden ze op het punt, het bosch in te vluchten, toen ze bedachten dat twee mannen zeker niet bij machte zouden zijn, hen met z'n zevenen te arresteeren. Dus keerden ze op hun schreden terug. Ze vergisten zich echter. De commissaris was voor een heel andere aangelegenheid op reis. Hij was een man van eer, flink gebouwd, breed van opvatting en altijd opgewekt. Hij had al menigmaal over de Jukola-broeders gehoord en over hun leven in het bosch; eerder was hij hun beschermer dan hun vijand. En nu, nu hij tegenover hen stond, hield hij zijn paard in en knoopte een vriendschap-pelijk gesprek met ze aan.

„Goedendag, goedendag! Waar gaat de reis heen, jongens, en waarom zetten jullie zulke ernstige gezichten? Geef me antwoord, zonder me aan te kijken of jullie verscheurende wolven zijn. Waar gaan jullie heen met je knapzak op den rug?”

„We hebben een langen tocht voor den boeg, meneer de commissaris,” sprak Juhani.

„Regelrecht naar de hel soms?”

„Hebt U een boodschap voor ons?”

„Ik? Wat zou ik voor boodschap voor jullie hebben? Je kunt toch wel naar den prijs vragen, ook al heb je geen geld om te koopen! Tjonge, jullie kijkt me aan op een

manier, dat ik er bijna hartklopping van zou krijgen als ik niet gewend was den duivel pal in de oogen te zien. Ha ha ha! Maar wat hebben jullie?"

„Ik vraag U één ding: Zal de kroon zich met deze geschiedenis bemoeien?"

„Met welke geschiedenis, vriend?"

„Met die vechtpartij op Tammisto natuurlijk."

„Aha! Die vechtpartij van eergisteren? Ja zoo. Hm, daar heb ik jullie nog een paar woorden over te zeggen."

„Is er een dood?"

„Dank je goed gesternte, dat dat niet het geval is. Maar alle duivels van de hel, jullie hebt den dienaar der kroon in zijn werk gestoord, jullie hebt hem verjaagd en bovendien z'n schrijftafel versplinterd. Dat moeten we niet vergeten! Dat mag je wel bedenken!"

„De hemel sta ons bij. We hebben er dag en nacht over gedacht, dag en nacht, en we zien in welke gevolgen dit alles voor ons kan hebben. Ja ja, de duivel heeft ons te pakken! We zijn nu op weg naar het groote bataljon van Parola, heuvel op en heuvel af. Daar hebben wij in het ergste geval een vrijplaats en daarheen vluchten we in onzen nood en onze ellende, nu de menschen ons van alle kanten aanvallen, de boosaardige duivels, alsof we opgejaagde wolven waren. Naar Parola gaan we; en ongelukkig hij, die ons dat beletten wil. De Staat heeft mannen noodig en er wordt een oorlog voorbereid, naar we gehoord hebben. Spoedig dragen we het harnas van de kroon, en heb dan niet het hart, dat je ons aanraakt, heidenen die jullie zijn! Hi ha! Het scheelt niet veel of de tranen dringen me in de oogen van smart en van woede tegelijk. Naar Parola. Daar zijn mannen, daar zijn mannen!"

„Ellendige ezels," viel de commissaris uit. „Willen jullie een vreedzaam huis op eigen grond verlaten om in de kazerne je intrek te nemen en den knoet op je rug te voelen?"

„Beter dan steenen bikken in de gevangenis. En verder is de huid van een man uit Tavasteland een duim dik, naar men zegt."

„Steenen bikken in de gevangenis?" vroeg de commissaris verwonderd. „Waarom steenen bikken?"

„U, meneer, U bent degeen, die ons de handboeien wilt aandoen! En waarom, waarom? Om die ongelukkige vechtpartij op het erf van de Tammisto-hoeve, omdat we de Toukola-jongens op hun gezicht gegeven hebben, wat ze hadden uitgelokt, zoo waar als ik hier voor U sta. Maar nu moet het een zaak van de kroon worden! Nu wil men van een mug een olifant maken, zooals het spreekwoord luidt.”

„Je bent niet wijs, jongen! Loop naar den duivel. Ik heb wel wat anders aan m'n hoofd.”

„Wanneer U ons de genade wilt bewijzen, ons aan den duivel over te laten, wat ik nog niet goed durf gelooven, dan hebben we de Toukola-jongens nog en de wet! Wij ongelukkigen hebben de eerste klappen uitgedeeld, en daarvoor zullen ze wel een aanklacht tegen ons indienen. Maar het zou niet recht en billijk zijn, als zij er zoo zonder meer afkwamen. Wij zijn overdekt met wonden, waar nog nauwelijks een roef op is. En dat bewijst het noodige. Hm! Maar zelfs al zouden we dien Toukola-troep de baas worden, dan nog is de dag van het verhoor een dag der verschrikking voor ons. Voor den duivel, ik zeg zooals Jaakola-Paavo zei, die flinke, moedige knaap: ‚Het leven zou nog wel te dragen zijn, indien één dag in het jaar er niet was, die vervloekte dag van het verhoor.‘ Zoo sprak hij, nadat hij terugkwam van een vechtpartij, waarbij de haren hem bij bosjes waren uitgetrokken en hij half gescalpeerd was. Maar hoe ging het bij diezelfde gelegenheid een jaar later? De prost dwong hem, als een uil, onder de tafel te gaan zitten en dat zag dat jonge, knappe lief van hem vanuit de gang; het kind viel flauw, ze rolde zoo maar op den grond. Dat was een zeer misplaatste grap van den prost. Na dien tijd raakte Paavo aan den drank, hij kreeg van zijn liefste de bons en begon nog erger te drinken, en ten slotte stierf hij als een ellendige paardenvilder. Ja, zoo verging het dien knappen, aardigen Paavo, die om den drommel geen sufferd was, integendeel, hij was een van de verstandigste en snuggerste jongemannen uit dien tijd. Maar z'n stiefmoeder had hem eens den catechismus ondersteboven in de handen gegeven en vanaf dien tijd werd de dag van het verhoor voor hem een dag der verschrikking. En was dat nou zooals het hoort? Was dat in

orde, vraag ik! Kukonens Mikko, een kerel als een boom, maar nou niet direct een geleerde, wordt zoo bang als een wezel wanneer hij op den dag van het verhoor de bellen van den prost op den weg hoort. Zoo vreeselijk is die dag voor hem, die dag, dat het oorvijgen regent. We weten, dat de prost er ons ook op een goeien keer bijlappen zal als hij de kans krijgt, en vandaar is het maar één stap naar den schandpaal! Maar de grijze jas van de kroon redt ons van dit alles, en nu nemen we voor goed afscheid: prastaj." 1)

„Wat zijn jullie toch een dwazen, domkoppen zijn jullie,” meende de commissaris. „Wat doen jullie toch stom! Nou, je ga je gang maar! Zie maar hoe ver je komt. Wat duivel heb ik ook met jullie te maken? Maar dat de rekening van Tammisto gequitteerd is, daar geef ik je m'n eerewoord op, kwajongens! De Toukola-bende zal z'n mond wel houden! Dat heb ik den dag van de vechtpartij al in orde gemaakt, toen ik zag dat er niemand dood was. Wel dreigde dat schorem met rechtsvervolging, maar toen heb ik me ermee bemoeid, en ze werden zoo stil als iets. Ik weet wel meer van ze, en daarom zullen ze zich wel gedekt houden. Maar wat nu die kwestie van jullie met den prost aangaat: heeft hij zich den laatsten tijd over jullie beklagd?”

„Nee,” antwoordde Aapo, „tot onze groote verwondering heeft hij dat niet gedaan.”

„Hij zal het ook nooit meer doen, let op mijn woorden. En wie heeft dat in orde gemaakt? Wie anders dan de oude commissaris? En dan moet jullie nog zeggen, dat ik jullie slecht gezind ben, ondankbare vlegels! Het mag dan zijn zoo het wil, maar dat woeste leven van jullie, dat wolven-leven, dat beviel me wel. Ha ha ha! Nou ja. Ik zie er niets verkeerd in. Alles heeft z'n tijd noodig. Maar nu weten jullie, dat je voor mij niet bang behoeft te zijn; en dat geldt ook voor den prost, daar hij ingezien heeft dat je van een vest geen broek kunt maken. Nee jongens, 't kan geen kwaad verder. Ook al hadden jullie een stevig pak op je broek verdiend, lummels en bandieten, die je

1) Russisch: adieu.

bent. En ga nou naar huis, ga nou regelrecht haar huis. Dat zeg ik je. Rechtsomkeert, Impivaara-compagnie! Naar huis, mannen, en Gods vrede zij met je! Heisan ha!"

Zoo sprak hij en trok de leidsels aan, en het paard van den commissaris met de vlasmanen — iedereen in de parochie kende het — draafde verder. Rammelend en krakend hotste de wagen voort, de hoed van den schout, die achterin zat, danste op de maat mee, de paardenpooten wierpen een wolk van stof op. Stijf als zoutpilaren stonden de broeders aan den kant van den weg en keken den wagen zwijgend na, ze wisten niet wat ze er van denken moesten. Zoo bleven ze staan, tot de wagen bij een bocht van den weg uit het gezicht verdween.

„Wat is de commissaris oud geworden sedert we hem het laatst met moeder gezien hebben bij het Kuokala-moeras," kwam Timo.

„Aapo, wat denk jij van de mooie woorden van den commissaris?" vroeg Juhani.

„Ik geloof dat hij een man van eer is, en ik geloof dat hij het goed en eerlijk met ons meent, maar laten we op onze hoede wezen, op groote heeren kun je niet vertrouwen."

„Laten we zorgen, dat we ieder oogenblik de beenen kunnen nemen. Hij heeft het achter de ellebogen. Hij wil er ons in laten loopen."

„Hij wil ons naar huis lokken, zoodat hij ons makkelijk kan inrekenen wanneer hij van Viertola met versterking terugkomt, daar het niet aangaat de Jukola-broeders aan te vallen met zwakke krachten. Hij zal ons netjes naar het gevang brengen, wanneer we op hem blijven wachten."

„Zoo denk ik er ook over, Tuomas," zei Juhani. „Hij was op de jacht, op een groote klopjacht en wij zijn het wild, dat hij insluiten wil. Vermoedelijk zijn er verschrikkelijke dingen gebeurd, waar zelfs de kazerne ons niet voor bewaren kan. Dan blijft ons niets anders over dan de bosschen in te gaan als vogelvrij-verklaarden. Van den landweg af, jongens!"

„Wat moeten we beginnen," klaagde Aapo, „wat moeten we beginnen."

„Wel, dat is zoo duidelijk als iets. Hier staan we met ons zevenen, zeven boschroovers; maar laten we probeeren zulke vriendelijke, barmhartige roovers te zijn als eenigszins mogelijk is, en altijd eerst beleefd vragen of men ons wat te eten wil geven. Ja ja, en gaat het niet goedschiks, dan nemen we kwaadschiks wat men ons niet schenken wil. Maar bloedvergieten en moord en doodslag kunnen we altijd vermijden. Vooruit, dan gaan we!”

„Juhani, Juhani, wat praat je toch!” riep Simeon verschrikt uit.

„Ach, waar is er voor ons armen nog een veilige plaats op aarde?”

„Het rooverspad op, laten we gaan!”

„Hou je mond, hou je mond, zeg ik je, idioot die je bent!” snauwde Tuomas. „Liever ga ik van hier naar de eeuwige koude van Siberië, dan dat ik van rooven en plunderen wil leven. Broeder, meen je het in ernst, of is het een misplaatste grap van je?”

„Ach broeder, de onzekerheid heeft me het verstand beneveld. Ik weet niet meer wat ik zeg of doe! De commissaris was hier en is verdwenen in rook en stof. Maar het lijkt me of dit lang geleden was, zoo vreeselijk lang geleden, zoo lang, zoo lang! Daarheen ging hij, in de richting, die mijn duim aanwijst, als de duim van Fnösk-Matti. Hij verdween in een wolk van stof, en midden in die wolk wapperden de witte manen van zijn strijdros. Maar dat is lang geleden, lang, lang geleden!”

„Ja ja!”

„Wat is er aan de hand, wat is er aan de hand?” vroeg Aapo.

„Je ziet, broeders, dat zelfs Juhani de kluts wel eens kwijtraakt,” meende Tuomas.

„Waarom rol je zoo met je oogen en wiegel je zoo met je hoofd?” vroeg Lauri. „Waarom steun en kerm je zoo? Ja ja, dank God dat je nog je verstand hebt!”

„Hij wil zijn domheden zoo goed mogelijk bemantelen; maar wat moeten we beginnen?”

„Ik weet er geen raad op,” kwam Aapo.

„Luister, broeders. Ik ben er nog niet zoo zeker van dat de commissaris er ons bij wil lappen.”

„Zoo denk ik er ook over, Eero. Ik heb hem sterk in de oogen gekeken, en ik kon geen valsheid in zijn blik ontdekken,” viel Lauri zijn jongsten broeder bij. „En denk nu eens goed na! Waarom zou hij zonder gevolg hier gekomen zijn, terwijl er toch langs den weg huizen en boerderijen te over staan, waar hij menschen genoeg mee had kunnen krijgen. Waarom reed hij heelemaal van den Impivaara naar Viertola, waar hij minder hulp kon verwachten dan in de groote dorpen, die hij achter zich heeft laten liggen? Eigenaardig! En zou hij dan van Viertola hier naar toe terugkeeren, heel den langen weg, om ons aan te vallen in ons eigen huis in het bosch? Dat klopt niet met het anders altijd zoo verstandige en slimme gedrag van den commissaris.”

„Nee, dat klopt niet, dat zie ik ook wel in,” gaf Aapo toe. „Maar je kunt nooit weten. Je denkt dat je alles goed hebt overwogen, maar dikwijls pakt het anders uit dan de verstandigste man heeft berekend. En wij hebben alle reden, het ergste te vreezen. Wat wij misdaan hebben, is in de oogen der wet heel ernstig, en is het jullie ook niet opgevallen hoe vriendelijk, hoe buitengewoon minzaam de commissaris ons heeft behandeld!”

„Nee, dat was geen zuivere koffie! Daar school een addertje onder het gras. Maar wat moeten we doen?”

„Kijk es, Tuomas, laten we weer naar huis terugkeeren. Maar we blijven er niet, we blijven er geen oogenblik, we gaan meteen weer weg en laten de deur openstaan, zoodat het lijkt of we netjes thuis zitten. We verbergen ons echter in de holen en grotten van den Impivaara, gedurende een dag of drie, en houden het huis zorgvuldig in de gaten. Wanneer nu de schout met zijn rakkers nadert, hebben wij alle gelegenheid de wijk te nemen naar het bosch. Maar als er gedurende drie dagen en nachten niets gebeurt, hoeven we nergens bang voor te zijn.”

„Eero, die raad lijkt me best,” prees Tuomas.

„Ja, dat doen we,” stemde Aapo in.

„We gaan terug. Kom, Juhani, kijk niet langer zoo zuur en verslagen.”

Ze keerden terug naar den Impivaara en stonden al spoedig weer op eigen bodem. Zooals Eero had aangeraden, schoven

ze den grendel voor de deur weg, klommen de bergen in en hielden, achter steenen en struiken verborgen, huis en omgeving scherp in het oog. Om beurten stonden ze op wacht, gebruikten den voorraad uit hun rugzakken en leschten hun dorst aan het kristalheldere stroompje, dat vanuit den bergwand langs de rotsen omlaag klaterde. Het dunne waterstraaltje kletterde zoo blij bij den rotswand neer, heel den langen dag en den maanverlichten nacht speelde het zijn lied voor de luisterende ooren der broeders.

Doch toen de zon den derden dag ter kimme neigde, trokken de broeders welgemoed naar huis; nu wisten ze dat ze zich noodeloos ongerust gemaakt hadden. Toch waren ze nog niet geheel zeker van hun zaak; daarom stuurden ze er Aapo op uit om te trachten of hij in de dorpen en op de hoeven nog iets gewaar kon worden. Maar bij zijn terugkomst konden ze de boodschap des vredes al van verre op zijn gezicht lezen. Nu zetten allen zich rond de dennenhouten tafel, met Aapo aan het hoofdeind, waarna hij vertelde wat hij onderweg had gehoord.

„Broeders, onze commissaris is een goed, braaf mensch, een edel man,” begon Aapo. „Hij heeft werkelijk alles voor ons gedaan, wat hij zei. En zoo staan we er op het oogenblik niet slecht voor. De Toukola-jongens praten over geen rechtsvervolging of wraak, hoewel ze bijna allemaal geweldige builen en groote, gapende wonden hebben. En dat hebben we te danken aan den commissaris, en aan zijn strenge dreigementen. En wat denk jullie dat de prost van ons zegt? Ja, de ouwe heeft vrede met ons gesloten. Vrede, voor altijd. Dank zij de woorden van den commissaris, is hij ten laatste tot de overtuiging gekomen, dat hardheid jegens ons enkel en alleen tot ons zekere verderf kan voeren. Maar let nu op: Toen Härkämäki — tusschen haakjes een prachtige ouwe baas — op een goeden dag met den prost zat te praten en onzen naam noemde, zei hij zoo op zijn kalme, bedaarde manier: „Wie weet of die jongens niet nog es groote geleerden worden.” Ja, en toen had de prost geantwoord, dat zijn vreugde en zijn blijdschap groot zouden zijn voor den Heer, indien een dergelijk wonder geschiedde, dat de Jukola-broeders

eenmaal voor hem zouden staan en dat zij de edele leeskunst zoo'n beetje machtig zouden wezen en dat zij Gods tien geboden zouden kennen en de artikelen des geloofs. Zooveel hoop en vertrouwen zeide hij in ons te hebben. Dit alles en nog veel meer heb ik van verschillende menschen gehoord, en de geloofwaardigste van allen is Tammisto-Kyösti, die niet lacht en niet liegt."

„Commissaris, prachtkerel die je bent, ik zou voor je door het vuur kunnen gaan! Zeven duivelen nog an toe, dat had ik niet gedacht," betuigde Juhani.

„Zoo is het. En daaruit zien we dat de groote heeren toch niet zoo slecht zijn als we denken. Laat ons ook den landheer van Viertola niet vergeten, die zich spoedig liet bepraten op onze voorstellen in te gaan. Bovendien stijgt de prost geweldig in onze achting wanneer wij hem beoordeelen naar zijn goede hart en verstand. Driftig is hij, maar een waarachtig hovenier in den wijngaard des Heeren; en hij heeft ongeloofelijk veel goeds gedaan voor de gemeente. Menige oude kwestie en veete heeft hij weten bij te leggen, menigen man heeft hij gedwongen een wettig huwelijk aan te gaan met het meisje, dat een kind van hem moest krijgen, en tusschen vele bureu heeft hij vrede en verzoening weten te stichten. En wat was zijn bedoeling met ons? Hij wilde van ons christelijke, fatsoenlijke menschen maken. Nu heeft hij ons aan ons lot overgelaten: maar in ieder geval zegt hij, zulke schoone verwachtingen van ons te koesteren, dat het mij in het hart grijpt wanneer ik er aan denk."

„Ja, maar nu moeten we ook aan de studie gaan. Het a-b-c-boek in de hand, de bijbel in het hoofd. Al zal de knuppel er aan te pas komen!" zei Tuomas.

„Als wij Tuomas' raad opvolgen, zal dit ons groote eer doen oogsten. Kom, laat ons eendrachtig de nieuwe leefwijze beginnen zonder ruzie te maken vóór we het doel bereikt hebben."

„Juist, Aapo, ik begrijp je," kwam Juhani. „We werpen ons met macht en kracht op het a-b-c-boek en geven het niet op voor we onder den staart van den haan staan. Goed zoo! Misschien zullen wij spoedig een besluit in deze aangelegenheid nemen en dan zullen we dat ten uitvoer brengen. Al zullen we ook bloed zweeten. Mijn hersens

werken traag, heel traag. Maar toch dringt er nog wel eens een enkele gedachte tot door. En zou ik het door dagelijks oefenen niet zoo ver kunnen brengen, dat ik me kan meten met een kind van vijf jaar? Waarom niet, de aanhouder wint!"

„Ach, Juhani, het hart zwelt me in de borst bij dergelijke mannelijke en verstandige taal!"

„Zoo is het, Aapo; de aanhouder wint! Ja, wanneer we maar eenmaal beginnen en de tanden op elkaar zetten, dan zal het moeten gaan! Maar we moeten de zaak goed van alle kanten bekijken en bij het begin beginnen!"

„Ja, laten we dat dan zoo spoedig mogelijk doen. De kwestie is van groot belang voor ons. Bedenk wel, wanneer wij niet kunnen lezen, dan is zelfs een wettige huisvrouw een verboden vrucht voor ons."

„Wat zeg je, Aapo, is dat zoo?" kwam Timo verschrikt. „Zeven duivelen! Dan is het wel de moeite waard, het te probeeren, — wanneer je je op die wijze een goede vrouw kunt aanmeten voor geval je je dergelijken onzin in je hoofd haalt. Wie kan zeggen waar een mensch nog toe komt! Dat weet God alleen."

„Laten wij er goed over nadenken. Onze hersens werken zoo traag," raadde Juhani nogmaals.

Er verliepen eenige dagen. Op een avond bespraken ze de zaak nog eens breedvoerig en besloten eenstemmig, zich vlijtig te gaan oefenen in de edele leeskunst.

„Over twee jaar heb ik het a-b-c-boek in m'n hoofd, wat ik je zeg," meende Juhani. „Maar met Timo heb ik medelijden; die is nog langzamer van begrip dan ik, wel tweemaal zoo langzaam."

„Nu ja, en wat dan nog? Jij doet er twee jaar over, dan zal ik er vier jaar voor noodig hebben. Geduld, daar komt het op aan."

„Tjonge, je valt me mee, dat scheelt je minstens een heel jaar. Maar ach, jongens, we hebben wat aangehaald! Dat zal ons menig zweetje kosten, en het a-b-c-boek zal wel in flarden zijn voor we het heelemaal in ons hoofd hebben. God sta ons bij!"

„Ik zàl het leeren," verkondigde Timo met donker gezicht.
„Ik ook, al zou het zijn of ik steenen en rauwe aardappelen moest eten. Ik zal het doen, omdat onze prost zoo goed voor ons is en omdat ik medelijden met hem heb. Maar waar halen we een vriendelijk en goedmoedig, geduldig onderwijzer vandaan?"

„Ook daar heb ik aan gedacht, Juhani," verklaarde Aapo.
„Ik doe een beroep op jou, Eero. Ja, jij hebt een goed hoofd, dat valt niet te ontkennen. Dank God voor die gave en verlaat ons voor enkele weken: bind je rugzak op en neem het a-b-c-boek in de hand en vraag den schout, dien uitnemenden wolvenjager, of hij je bij zich in de leer wil nemen. Hij is een geleerd man, een kundig man, en ik weet dat hij niet zal weigeren, je te onderwijzen; zeker niet wanneer je hem een stuk vruchtbaar akkerland als vergoeding voor zijn moeite belooft en een koppel korhoenders. Wanneer je je nu de hoofdzaken hebt eigen gemaakt, dan kom je terug en helpt ons."

„Zoo, moet Eero ons les geven? Als je maar niet verwaand wordt, ik waarschuw je."

„Dat moet je niet van me denken, Juhani," verzekerde Eero. „Een onderwijzer moet zijn leerlingen voorgaan door een goed voorbeeld te geven en hen steeds weer te herinneren aan den dag der groote afrekening, waarop hij zal moeten antwoorden: ‚Heer, o Heer, hier ben ik en hier zijn zij, die Gij aan mijn zorgen hebt toevertrouwd.‘"

„Zoo, heb je het nu al te pakken? Maar de zaak is deze: Jij geeft mij les omdat ik dat wil, en ik neem les bij jou wanneer ik daar zin in heb. Zoo is het. We zullen je kort houden, vriend; maar we kunnen het probeeren."

„Het is de beste raad, dien Aapo ons tot nu toe gegeven heeft," meende Tuomas.

„Duizend rijksdaalders voor dien goeden raad!"

„Wat vind je er zelf van, Eero," vroeg Aapo.

„Ik zal er over denken."

„Het lukt beslist, — maar nu wil ik nog een veel grootscher plan voor jullie ontwikkelen, een plan, dat machtig zal zijn in zijn gevolgen. Broeders en vrienden! Laat ons hier op den Impivaara een nieuwe hoeve bouwen, laat ons hier

nieuwe akkers aanleggen! Laten wij deze met de kracht van zeven mannen aan het moeras ontrukken! Ja, nu zetten jullie groote oogen op, net als ik verwacht had. Maar bedenk dat het leven hier in de wildernis met den dag zwaarder wordt. Zelden nog hooren we den beer brommen, zelden vliegt een korhoen voor onze voeten op. En er is nog iets, dat wij merken. Wij merken, dat het voor den man niet goed is, alleen te zijn! Zoo zullen wij eenmaal over trouwen gaan denken. Maar de ruwe, woeste klant van de wildernis, die nauwelijks zijn eigen maag kan vullen, laat staan die van vrouw en kinderen, moet zich ver van het bruidsbed houden. Laat ons het uitgestrekte moeras tot weideland maken. Den vruchtbaren boschgrond ploegen we om tot akkers, en zoo zullen langzamerhand schuren, stal, proviandhuis en verdere bijgebouwen rondom ons woonhuis verrijzen. En zie, dan hebben wij een rijke hoeve, die we de Impivaara-hoeve noemen, mooier en beter en grooter dan de hoeve, waar we onze kinderjaren hebben doorgebracht. En vóór de dag aanbreekt, waarop de oude Jukola-hoeve opnieuw in ons bezit is, staat hier het graan hoog en weelderig op de akkers en een bonte veestapel keert in den avond loeiend uit het bosch terug naar de stallen."

"Het klinkt niet kwaad, wat je zegt, broeder," meende Juhani. „Maar kijk, we hebben al een boerderij, die weliswaar op het oogenblik verhuurd is, doch die over eenige jaren wederom ons eigendom zal zijn."

"Maar in dien tijd zijn wij bloedeloze maden geworden, die nauwelijks meer een voet verzetten kunnen, en onze hoeve zal wel in even slechten staat verkeeren als te voren. Ik heb gehoord, dat de leerlooier niet deugt, dat hij een luie vlegel is; en zoo te zien zijn de akkers en weiden er niet op vooruitgegaan. Maar zelfs al zou het anders wezen, dan nog is het altijd beter, twee hoeven te hebben dan één, Jukola en Impivaara! Dan zal ook ons aanzien onder de menschen machtig gestegen zijn, en menige bloeiende, knappe deerne uit Tavaste zal met ons door het leven willen gaan. Aan het werk, broeders. Het leven is de moeite waard, wij menschen kunnen nog wel wat! De wereld is als een spiegel; zooals wij tegen anderen zijn, zoo zijn zij tegen ons. Hij, die onrecht lijdt, moet in eigen boezem zoeken. Dikwijls heeft men ons

slecht bejegend, dat is waar! Maar feitelijk zijn het alleen die kwajongens uit Toukola geweest, die ons het leven verbitterd hebben; en daar hadden ze, als het er op aankwam, alle reden toe. Hoe het ook zij, vrede en verzoening zijn altijd het beste, en vrede kan opnieuw ons deel worden wanneer wij dit werkelijk ernstig willen. Let op: Wij werken hier een tijdlang hard, zooals gewoonte is onder fatsoenlijkemensen, en wanneer we terugkeeren naar Toukola, zien onze oude vijanden met grootere achting dan vroeger naar ons op; als wij van onzen kant dan blijk geven van een vriendelijke gezindheid, dan zal spoedig de dag der verzoening aanbreeken. Zeker, het zal ons veel arbeid en moeite kosten. Maar zonder arbeid en moeite kan niets worden bereikt op deze wereld. En laten we denken aan de uiteindelijke winst: Alle menschen zijn onze vrienden, we bezitten twee hoeven, Jukola en Impivaara, en de toekomst is licht voor ons. Het graf aan den duisteren rand des levens zal ons niet langer een plaats der verschrikking toeschijnen, doch een rustplaats van den vrede onder den drempel van de woning der zaligheid."

"Je spreekt mooi en wat je zegt is waar," viel Tuomas hem bij. "Ik volg je. Broeders, laten we naar hem luisteren, laten we naar Aapo luisteren. Dit is een groote gedachte, die onze wedergeboorte bewerken zal en die voor ons de zon boven de toppen der boomen zal doen stijgen. Ik ga op zijn voorstel in!"

"Ik ook," kwam Timo.

"God heeft ons gebed verhoord, het leven wordt wederom licht voor ons!" riep Simeon uit. "Ik ondersteun Aapo's voorstel."

"Ik ook, en nu zullen we de handen uit de mouwen steken, zooals het mannen betaamt," verklaarde Eero.

"Hoe zou ik dan anders kunnen, ik, jullie rampzalige oudste broeder! Ook ik ondersteun het plan. En altijd zal ik dezen dag een geluksdag noemen. Bijna hadden de boeien van de kroon onze polsen omsloten, bijna had de grijze uniform onze leden bekleed en waren wij onder tromgeroffel voortgeschreden; maar nu is dit alles verre van ons, nu staan wij temidden van onze gezegende bosschen en boven onze hoofden ruischen de wijdvertakte kruinen der boomen. Zoo

daagt voor ons plotseling het licht en wijkt de duisternis van den zwarten nacht. Het licht verjaagt alle wolken terwijl ,Gods zon aan den hemel staat,' zooals de prost zingt. Ja, God en de commissaris hebben hun best gedaan voor ons, en ook wij zullen ons best doen."

Den volgenden dag stuurden ze Eero er op uit met welvoorzien knapzak. Vol moed begaf hij zich op weg naar den schout, het a-b-c-boek in de hand. De anderen namen hun schoppen en begonnen den grond rondom het huis om te spitten. Dag na dag werd de lap gronds, die zij aldus bewerkten, grooter en zoo dolven zij een eeuwig graf voor braambes en kattestaart. Toen ze een akker in gereedheid gebracht hadden, die naar hun meening genoeg graan kon opbrengen om zeven man van brood te voorzien, trokken ze naar het moeras. Met donderende bijlslagen wekten ze het honderdjarige dennenwoud, gehuld in zijn pels van mos en blad, uit den diepen sluimer. Zwarte boomen sloegen krakend neer op drassigen bodem. De takken werden van de stammen afgekapt, de afgeschilde schors werd op hoopen gelegd om bij het huis in vamen te worden opgetast als brandstof voor den winter; de stammen brachten ze naar boven om ze te gebruiken bij den bouw van stal en schuren. In rechte lijn achter elkander liepen ze voort, den stam op zes sterke schouders dragend. Boven gekomen lieten ze allen tegelijk op Juhani's bevel den boomstam vallen, zoodat de grond er van trilde. Van dag tot dag breidde het weideland aan den zoom van het moeras zich uit, terwijl ze op die wijze tevens hout kregen voor hun bijgebouwen.

Ook Eero werkte hard en bekwaamde zich dagelijks verder in de edele leeskunst. Des Zaterdagavond kwam hij thuis met leegen knapzak, om zich 's Maandagsmorgens weer welgemoed op weg te begeven. Zoo verging de herfst, de winter naderde en de broeders verlieten akker en weide, de bodem kreeg tot het voorjaar rust. Thans trokken ze haastig op de jacht, om te trachten den noodigen voedselvoorraad voor den winter te bemachtigen. Kris-kras doorkruisten ze het donkere herfstwoud om den bloedigen oogst binnen te halen, en aan den rand van het moeras verrees opnieuw een hooischelf voor den ouden Valko.

Nu was de winter dan gekomen. Op Kerstavond kwam Eero voor goed thuis, volleerd en volgens den schout in staat zijn broeders de noodige kennis bij te brengen. Het was merkwaardig vlug met hem gegaan. Hij las vloeiend, hij kende het a-b-c-boek van buiten en bovendien wist hij een en ander van den catechismus. En thans, nu Kerstmis voorbij was, togen ze aan de studie. Daar zat Eero nu als onderwijzer, de broeders waren zijn leerlingen. Uit één mond riepen ze de letters af, zoodat het huis er van dreunde. Het viel hun niet mee, de studie leek hun zwaar en moeizaam. Vooral in het eerst. Ze steunden en zweetten. Juhani had het al heel hard te verantwoorden. Zijn nek trilde van ijver, en de suffende Timo, die naast hem zat, kreeg menigen driftigen por wanneer z'n arme hoofd weer op de tafel bonkte. Ook ergerde het den broeders, dat Eero zijn onderwijzersberoep niet steeds met den noodigen tact uitoeffende, en dat hij herhaaldelijk beleedigende, spottende en geringschattende woorden over zijn lippen liet komen. Hij had al menige waarschuwing van zijn broers gekregen, maar de natuur was sterker dan de leer. Op een bar kouden winterdag, toen de zon bleek en bloedeloos laag aan den Zuidelijken hemelrand stond, zaten de broeders wederom aandachtig en ingespannen over hun boeken gebogen. Tot in wijden omtrek was de eentonige leesdreun te hooren, ze repeteerden nu voor de tweede maal.

Eero : A.

De anderen : A.

Eero : B.

De anderen : B.

Eero : A is de eerste letter in het a-b-c-boek en Z de laatste. 'A en Z, begin en einde, de eerste en de laatste.' Zoo staat het ergens in den bijbel. Maar heeft men ooit gehoord en gezien, dat de laatste de eerste is? Z en A? Het is anders wel eigenaardig wanneer de kleinste, de stakker, die anders altijd achteraan komt, opeens het eerste kuiken in de ren wordt, waar de anderen met hoogachting en een zeker respect tegen opzien, zij het ook met ronde klosoogen. Maar waarom praat ik over dingen, die niet langer recht van bestaan hebben? Ja, laten we verder gaan met lezen."

„Begrijp ik je bedoeling, Eero?“ viel Juhani uit. „Ik vrees dat ik het begrijp. Maar onderwijs ons nu zooals het hoort, anders hale de duivel je.“

Eero : Ja, lees nu netjes. C.

De anderen : C.

Eero : D.

De anderen : D.

Eero : E, F, G.

Juhani : Wacht, hou even op, ik ellendige ben in de war geraakt. Laten we weer van voren af aan beginnen.

Eero : A.

De anderen : A.

Eero : A. B. C., de kat lag in de sneeuw. Kun jij het versje verder opzeggen, Juhani?“

„Ik zal er over nadenken,“ antwoordde Juhani. „Broeders, komen jullie met me mee naar buiten, we hebben iets gewichtigs te bespreken.“

Zoo sprak hij en liep het erf op, door de anderen gevolgd. Ongerust, van bange voorgevoelens vervuld, peinsde Eero er over, wat dit te beduiden kon hebben. Buiten beraadslaagden de broeders hoe ze het best Eero's lust, den gek met hen te steken, voor goed den kop konden indrukken. Op die wijze bespote hij zoowel hen als God en diens heilig Woord. Na rijp overleg veroordeelden ze hem tot een stevig pak slaag, daarna keerden ze naar huis terug.

Op het zien van een versch gesneden berkentwijn in Juhani's hand, beefde de ziel van den jeugdigen onverlaat van bange vrees. Tuomas' en Simeons knuisten grepen hem vast en Juhani bewerkte hun jongsten broeder grondig met de berkentwijn. Eero schreeuwde, schopte en raasde dat het een aard had, en toen ze hem eindelijk loslieten, keek hij moordlustig rond.

„Ziezoo. En nu gaan we verder, en nu leer je ons met het boek in de hand, en ordentelijk, jou lummel! Denk aan het pak slaag, dat je zoojuist gehad hebt, wanneer die verraderlijke tong van je ons opnieuw zou willen hoonen en bespotten. ‚Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in,‘ bedenk dat. Neem je boek, zeg ik, en leer ons lezen, en gauw, lummel die je bent!“

„En zit niet te tandenknarsen,” voegde Tuomas aan Juhani's vermaning toe, „maar ga rustig aan het korte einde van de tafel zitten en doe zooals we je gezegd hebben. En doe het zonder morren, anders zal je rug er nogmaals van lusten!”

Het onderricht werd hervat, maar thans noemde Eero de namen der letters al grauwend en snauwend, terwijl hij woedend voor zich uit staarde. Langen tijd heerschte er een vijandige geest aan de leestafel op den Impivaara, totdat na verloop van tijd Eero's kwade bui afzakte en zijn blik vriendelijker en milder werd. Zóó deden de broeders hun best te leeren lezen, dat hun volhardende pogingen ten laatste met succes bekroond werden. Ook al ging het in het eerst langzaam, vooral met Juhani en Timo.